

**НАЦИОНАЛНА АКАДЕМИЯ ЗА ТЕАТРАЛНО И ФИЛМОВО
ИЗКУСТВО „КРЪСТЬО САРАФОВ”**

ФАКУЛТЕТ „СЦЕНИЧНИ ИЗКУСТВА”

КАТЕДРА „ДРАМАТИЧЕН ТЕАТЪР”

Делян Пламенов Илиев

**КЛОУНАДАТА КАТО МЕТОД ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА
АКТЬОРСКАТА ТЕХНИКА**

АВТОРЕФЕРАТ

на

ДИСЕРТАЦИЯ

за присъждане на образователна и научна степен „доктор”

Научен ръководител:
проф. д-р Атанас Атанасов

СОФИЯ, 2024

УВОД

Дисертацията разглежда клоуната като мощен инструмент за усъвършенстване на актьорската техника. В условията на съвременния театър, който претърпява множество метаморфози, актьорите често изпитват затруднения да овладеят техниките, които ще им позволят да изразят по-дълбоки пластове от емоции и смисъл. Основната цел на този труд е да изследва как клоуната може да бъде използвана като метод за усъвършенстване на актьорските умения в съвременния театър. Трудът предлага емпирично обоснован модел за въвеждане на клоуната като част от обучението на младите актьори в България.

ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Целта на дисертацията е да покаже как клоуната, със своите специфични техники и естетически принципи, може да служи като метод за подобряване на актьорската техника, като развива въображението, физическата изразителност и способността за импровизация на актьорите.

Основните задачи на изследването включват:

1. Проследяване на историческото развитие на клоуната и нейната роля в театралното изкуство.
2. Изследване на съществуващите проблеми в актьорското обучение в България и възможностите за обогатяване на учебната програма.
3. Разработване на учебна програма за курс по клоунада, насочен към усъвършенстване на актьорската техника.
4. Провеждане на практически изследвания с млади актьори за измерване на ефективността на метода.

МЕТОДОЛОГИЯ

Изследването се основава на комбинация от исторически и практически подходи. Чрез анализ на различни теоретични източници и исторически преглед на клоуната, дисертацията проследява еволюцията на клоуна като сценичен персонаж и актьорска техника. Паралелно с това са проведени практически експерименти с група млади актьори, с които се работи по текстове на Чехов, прилагайки аспекти на клоуната като метод за усъвършенстване на тяхната актьорска техника.

Емпиричната част включва измерване на прогреса в развитието на актьорските умения, като се изследва как методите на клоуната се отразяват върху въображението, физическата изразителност и взаимодействието с публиката.

ПЪРВА ЧАСТ

ИСТОРИЧЕСКИ И ТЕОРЕТИЧЕН КОНТЕКСТ

ИСТОРИЯ НА КЛОУНАДАТА И ПАНТОМИМАТА

Пантомимата и клоуната имат дълга и разнообразна история, която започва още от древността. В древните цивилизации като Гърция и Рим, пантомимата е била широко използвана форма на изразяване, която чрез движения на тялото и жестове е предавала смисли, чувства и ситуации без използването на думи. Едно от основните изисквания към пантомимиците е било да могат да предават многопластови емоции чрез телесни движения, което прави пантомимата близка до танцовото изкуство.

Клоуната, като форма на театрална игра, възниква като естествено продължение на пантомимата. Въпреки че първоначално клоунът се появява на цирковата арена, неговата еволюция до драматичния театър преминава през редица социални и културни трансформации. В древен Рим например, пантомимиците са

използвани за забавления в амфитеатрите, като изпълняват представления, които осмиват обществото и властта.

През Ренесанса, комедия дел арте е съществена стъпка в развитието на театъра и клоуната. Маските и персонажите от този период, като Арлекин и Пиеро, стават символи на комедийните и трагичните аспекти на човешката природа. Тази традиция съществува и днес, като актьорите продължават да използват елементи от клоуната и пантомимата, за да изграждат своите образи.

В периода на модернизма, театрални реформатори като Брехт и Мейерхолд откриват клоуната като инструмент за разширяване на актьорските умения. Мейерхолд използва физическата експресивност на клоуна, за да разруши традиционните драматургични канони и да отвори нови хоризонти за театралното изкуство. Влиянието на тези театрални мислители е видимо в съвременния театър, където клоуната се използва като част от актьорската техника за достигане на емоционална автентичност и импровизационни умения.

КЛОУНАДАТА И СЪВРЕМЕННИЯТ ТЕАТЪР

В съвременния театър, клоунът често играе ролята на посредник между актьора и публиката. Неговата способност да превключва между комедия и трагедия позволява на актьора да изразява комплексни емоционални състояния, които често са трудни за предаване чрез традиционни актьорски техники. В този смисъл клоуната не само развива физическата подготовка на актьора, но и му помага да развие по-дълбоко разбиране за драматургията и персонажите, които играе.

През последните десетилетия клоуната се утвърждава като важен педагогически инструмент в театралните училища по света. Нейната гъвкавост и възможностите за импровизация я правят идеален метод за развитие на творческата свобода на актьора. Въпреки това, в българското театрално образование тя остава сравнително слабо застъпена.

ВТОРА ЧАСТ

КЛОУНАДАТА КАТО АКТЬОРСКА ТЕХНИКА

АКТУАЛНОТО СЪСТОЯНИЕ НА АКТЬОРСКОТО ОБУЧЕНИЕ В БЪЛГАРИЯ

Актьорското образование в България, макар да предлага солидна основа за драматична техника, често пренебрегва важността на физическата подготовка и способността за импровизация. Обучението е базирано на утвърдени методи и практики, които, макар и доказали своята ефективност, не винаги успяват да отговорят на предизвикателствата на съвременния театър.

Много актьори в България излизат от учебните заведения с недостатъчно развита физическа изразителност, което ограничава тяхната способност да създават комплексни и многопластови персонажи. Тази липса на физическа подготовка често води до стереотипни интерпретации на ролите, при които актьорите разчитат основно на вербалното изразяване, за да предадат емоциите и мислите на персонажите.

КЛОУНАДАТА КАТО СРЕДСТВО ЗА РАЗВИТИЕ НА ФИЗИЧЕСКАТА ИЗРАЗИТЕЛНОСТ

Клоуната предлага изключително богати възможности за развитие на физическата изразителност на актьорите. Чрез упражнения, базирани на движения, жестове и мимика, актьорите могат да усъвършенстват своята способност да предават сложни емоционални състояния без нуждата от думи. Това е особено полезно в театрални жанрове, които разчитат на невербална комуникация и физически театър.

Един от основните принципи на клоуната е „преувеличението“, при което актьорът преувеличава жестовете и емоциите си, за да ги направи по-ясни и разбираеми за публиката. Този принцип помага на актьорите да развият по-голяма осъзнатост за своето тяло и неговите изразни възможности.

ИМПРОВИЗАЦИЯ И ВЪОБРАЖЕНИЕ В КЛОУНАДАТА

Импровизацията е друг ключов елемент в клоуната, който има потенциал да подобри въображението и реактивността на актьорите. Чрез упражнения по импровизация, базирани на клоунатни техники, актьорите могат да развият способността си да реагират спонтанно на сцената, да използват неочаквани ситуации в своя полза и да създават живи и динамични сцени.

ТРЕТА ЧАСТ

ПРИМЕРЕН УЧЕБЕН КУРС ПО КЛОУНАДА

В дисертацията е предложена детайлна програма за обучение по клоунада, която да бъде интегрирана в учебните заведения по театрално изкуство. Курсът е структуриран в няколко модула, като всеки модул е насочен към специфичен аспект от развитието на актьорската техника:

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ НА КЛОУНАДАТА

В този модул студентите се запознават с основите на клоунския театър, като се фокусират върху физическите аспекти на актьорската игра. Упражненията включват работа с маски, мимика и жестове, както и изучаване на различни техники за телесна изразителност.

ИМПРОВИЗАЦИЯ И ВЪОБРАЖЕНИЕ

Този модул развива импровизационните умения на актьорите чрез практически упражнения, които включват импровизация върху дадени ситуации и взаимодействие с публиката. Студентите се учат да реагират спонтанно и да използват неочакваните обрати в своя полза.

ЕМОЦИОНАЛНА ИЗРАЗИТЕЛНОСТ

Тук се набляга на способността на актьорите да предават сложни емоционални състояния чрез физически движения и жестове. Клоунадата, макар и често асоциирана с комедията, е средство за изразяване и на дълбоки драматични емоции.

АНАЛИЗ И ИНТЕРПРЕТАЦИЯ НА РОЛИ

В този модул студентите прилагат научените техники за клоунада в драматичния театър. Те се учат как да използват клоунските техники, за да изградят сложни и многопластови персонажи.

УЧЕБНА ПРОГРАМА

(ПРОЕКТ!)

Дисциплина:

--	--	--	--

КЛОУНАДАТА КАТО МЕТОД ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА АКТЬОРСКАТА ТЕХНИКА

Преподавател:

Асистент:

Учебна заетост	Форма	Хорариум
Аудиторна заетост	Лекции	20 ч
	Репетиции	40ч

Обща аудиторна заетост		60
Извънаудиторна заетост	Реферат	
	Доклад/Презентация	
	Научно есе	
	Курсов учебен проект	40 ч
	Учебна екскурзия	
	Самостоятелна работа в библиотека или с ресурси	20 ч
Обща извънаудиторна заетост		60 ч
ОБЩА ЗАЕТОСТ		120 ч
Кредити аудиторна заетост		2
Кредити извънаудиторна заетост		2
ОБЩО		4

№	Формиране на оценката по дисциплината ¹	% от оценката
1.	Брой откъси на студента, които са останали в изпита	20

¹ В зависимост от спецификата на учебната дисциплина и изискванията на преподавателя е възможно да се добавят необходимите форми, или да се премахнат ненужните.

2.	Представяне по време на изпита	25
3.	Посещения на часовете	25
4.	Средна оценка от колегите	10
5.	Интензивност на работата по време на семестъра	20
6.		
7.		
8.		

Анотация на учебната дисциплина:

Курсът „Клоуната като метод за усъвършенстване на актьорската техника“ има за цел да обогати и развие актьорските способности на бъдещите актьори. По време на процеса те ще бъдат запознати с театралните практики на едни от най-големите имена в историята на театъра, както и със самата история на театъра и клоуната, която е провокирала въпросните театрални дейци да променят посоката на театралното изкуство. Опознавайки различните театрални практики (с акцент върху двайсети век), студентите ще разгърнат пълния потенциал на творческото си въображение. Ще бъдат провокирани да откриват способности на тялото и ума си, за които не са си давали сметка, че притежават. Без значение от театралния път, по който ще поемат в бъдеще (драматични актьори, куклени актьори, режисьори, драматурзи, сценографи, преподаватели и пр.), този курс ще им предложи възможност да развият въображението си, да се запознаят подробно с методологиите на едни от най-големите театрални дейци и да създадат база за собствена такава, независимо от попрището, в което ще се развиват.

В края на курса студентите трябва да могат:

- Да познават добре творческата биография на театралните дейци, от чиито практики са изведени оперативните характеристики;

- Да са способни да правят синтези между собствената си природа и персонажите, които трябва да изиграят;
- Да могат да формулират ясно авторовите теми в текстовете, с които се занимават;
- Да са способни да формулират собствени теми, които ги вълнуват в откъсите или пиесите, които разработват;
- Да претворяват персонажите, по които работят през различни театрални жанрове – комедия, трагедия, екстатичен театър, експериментален театър, музикален театър, статичен театър, танц и др.

Методите на обучение включват аудиторна заетост, в която ще бъдат съчетани лекции и практическа работа (опити, етюди, репетиции на откъси) с акцент върху практиката.

Студентите ще бъдат оценявани на база на работата си по време на курса, ангажираността си към него, представянето си по време на изпита и кратка форма на оценка от колегите им.

Предварителни препоръчителни изисквания:

- Да са запознати с дисертационния труд „Клоуната като метод за усъвършенстване на актьорската техника“;
- Да имат обща театрална и говорна култура;
- Да са минимум втори курс в актьорска специалност;
- Да са завършили първи курс с оценка не по-ниска от Добър (4.00);
- Да са дисциплинирани;
- Минималната бройка за провеждане на курса е трима студенти, препоръчителната е между десет и петнадесет.

Очаквани резултати:

- Ще имат самочувствие, че могат пълноценно да използват тялото и въображението си, без значение в каква пиеса участват и какъв е жанрът на спектакъла;
- Ще познават в детайли творчеството и живота на едни от най-ярките театрални фигури в историята;
- Ще имат обогатен актьорски инструментариум, който ще им е от помощ във всяка една творческа работа.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

№	Тема:	Хорариум
1.	Преди въведение. Запознаване с историята на клоуната и пантомимата.	4
2.	Въведение. Еволюция на клоуна в театъра.	2
3.	Първи стъпки в клоуната – принципи и персонажи в Комедия дел арте. Първи практически занятия.	5
4.	Маската – опити по оперативни характеристики 1, 6 и 8.	5
5.	Запознаване с творчеството и практиките на Бертолт Брехт, Владимир Маяковски и Самюел Бекет.	4
6.	Избор на откъси от по трима и повече души от пиеси на Бертолт Брехт, Владимир Маяковски и Самюел Бекет. Опити по оперативни характеристики 4, 5 и 9.	5

7.	Преработка на същите откъси спрямо методологията на Михаил Чехов. Опити по оперативна характеристика 7.	3
8.	Преработка на същите откъси спрямо театралната естетика на Томас Остермайер. Опити по оперативна характеристика 8.	4
9.	Преработка на същите откъси спрямо театралната естетика на Димитър Гочев. Опити по оперативна характеристика 10.	4
10.	Преработка на същите откъси спрямо методологията на Юлия Огнянова. Опити по оперативни характеристики 3 и 12.	4
11.	Репетиции на избрани откъси.	11
12.	Представяне на откъсите навън, в случайно подбрано време и място, импровизация на принципа на флашмоба.	3
15.	Изпит. Представяне на откъсите в зала.	5
16.	Дискусия с публиката.	1

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Клоунадата, като метод за усъвършенстване на актьорската техника, предлага уникални възможности за развитие на физическата, емоционалната и импровизационната страна на актьорската игра. Изследването доказва, че този метод може да бъде успешно приложен в обучението на студенти.